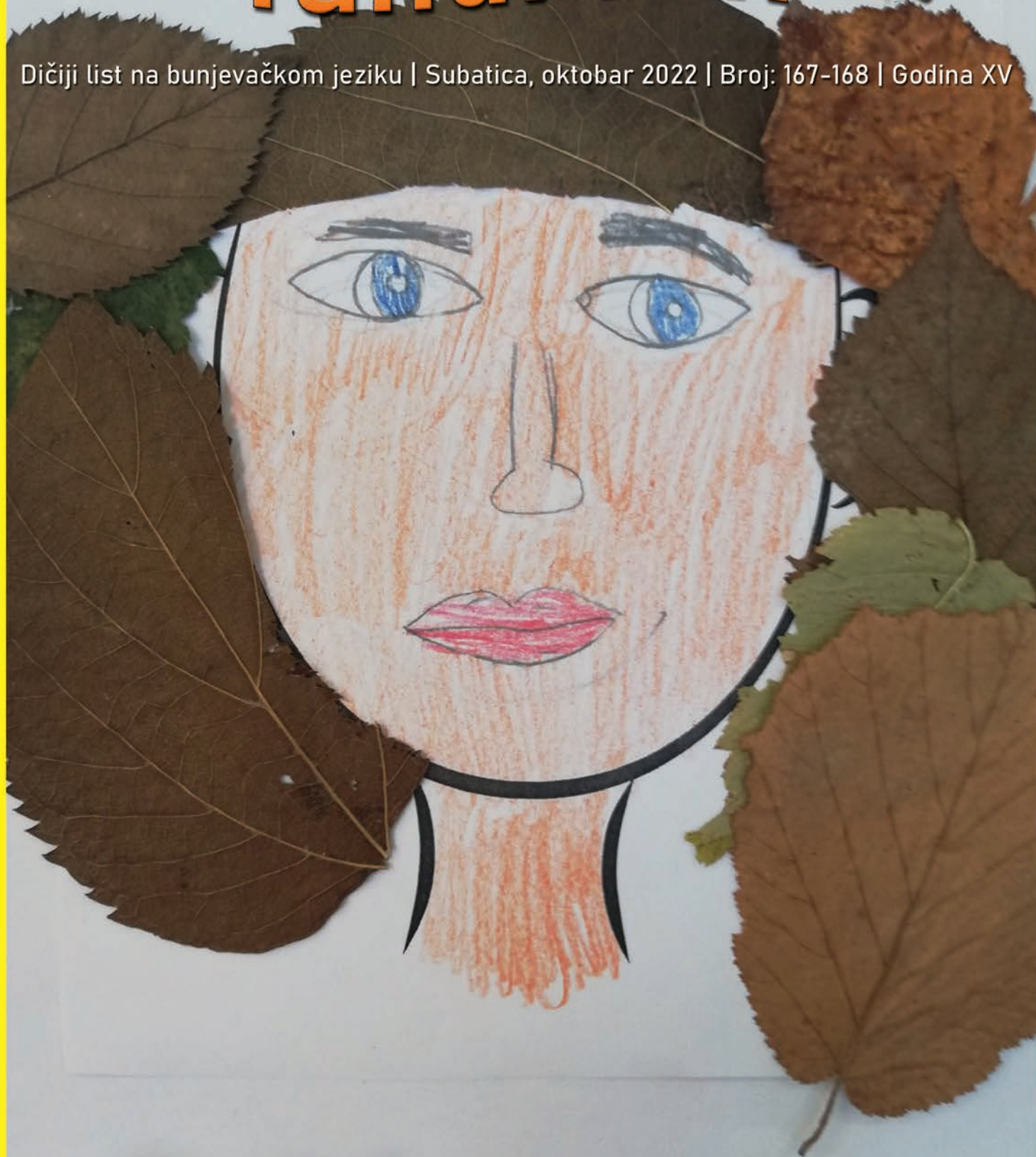

Tandrčak

Dičiji list na bunjevačkom jeziku | Subatica, oktobar 2022 | Broj: 167-168 | Godina XV

Draga dico,

Evo nas u misecu oktobru, vrimentu kad kojišta sazriva i donosi svoje plodove. U tom je lipota jeseni. Naši stari su u ovo vreme imali pune ruke posla, tribalo je pobrat razno voće. Virujemo da ste i vi u nikoj vrste berbe i da puniti dnevnik dobrim ocinama ko što se košar puni grozdovima. Kad se dobro poradi sve onda čovik mož gustirat. Kome se ide grožđe - išće grožđe, kome se pije vino - piće vino. Tako i vi, paštrite se da vam ocine budu što bolje, pa kad zimski rasput dođe (a nije zdravo daleko) možete i vi gustirat šta bi sa slobodnim vremenom.

T. K. M.

Urednik:

Tihomir Kujundžić Matković

Tehnički urednik:

Tihomir Kujundžić Matković

Saradnici:

Ana Vojnić Kortmiš, Dajana Marcikić,

Mirjana Savanov, Ivana Večerina

Tiraž: **1.000**

Štampa: **Rotografika Subatica**

List je upisan u Registar javnih glasila Agencije za privredne registre Republike Srbije pod registarskim brojem: NV000431

COBISS SR-ID 228104199

CIP - Katalogizacija u publikaciji Biblioteke Matice srpske, Novi Sad
087.5

U susrit dičijoj nedilji

Prava za koja ne znamo ne možemo ji ni koristiti, zato je važno bit dobro upućen u nji.

Dičija prava su štogod zdravo važno, toliko da svake godine u našoj zemlji prva nedilja oktobra prođe upravo u tom duhu – pravima dice! Tako je svake godine, još od davne 1934. Al, šta sve ta prava podrazumivaje? O tom i drugim stvarima vezanim za ovu temu, divanili smo na času bunjevačkog s učenicima OŠ „Majšanski put“, kojima bunjevački jezik s elementima nacionalne kulture pridaje učiteljica **Emina Ivandekić**. Naši mali sagovornici bili su relativno dobro informisani o svojim pravima, ipak štogod se i naučilo ovom positom času bunjevačkog. Naročito interesovanje izazvala je činjenica da se svaka mlada osoba posli osnovnog obrazovanja mož slobodno odlučiti kako će se i za šta usavršavati u daljem školovanju. Naravno, tu treba uzet u obzir finansijske mogućnosti roditelja.

Ipak, pritisaka kojim s ranije generacije dice bile izložene u pogledu profesije – više nema. Sin krojača ne mora takođe bit krojač, ako sebe vidi u umitnosti el vojnoj akademiji. Čer domaćice ne mora i sama postat i ostat samo domaćica, ženska dica ima je takođe pravo obrazovat se u skladu s njevim interesovanjima i mogućnostima. Kadgod nije bilo tako, škole nisu bile misto za svu dicu.

Pitali smo **Ninu Kovač**, učenicu 5. razreda kako ona vidi svoja prava i koliko je istim pravima zadovoljna?

Ja sam zadovoljna svojim pravima, recimo što porid obaveze da radim domaći imam pravo i na slobodno vreme. Kod kuće imam svoj prostor za učenje, imam svoj astal di radim domaći. Kad završim osnovnu škulu, moću sama birat di ću dalje ić u škulu. Porid prava kod kuće, imam prava i u škuli. Da me drugari prihvate i poštivaje, ko što i ja nji prihvatam i poštivam.

Naš slideći sagovornik bio je **Filip Nađ**, učenik 6. razreda. Ko i Nina, Filip je dobro razumio da porid obaveza takođe ima i nika prava:

Ja smatram da dičija prava postoje da dite ne bi bilo ničiji rob, svako dite posli škole i domaćeg ima pravo da se igra s drugarima, braćom i sestrama. Dica ima pravo na pristojne uslove života, to nije uvijek isto svima jel nemaje svi roditelji isto novaca, al svi roditelji triba da pruže dicit najbolje uslove što mogu.

Vrimena svakako dovoljno ima da se u mladim životima Nine, Filipa i njevi drugara na času, iskristališe kojim će putem poč kad poslednji put zazvoni zvono u osnovnoj školi. Porid učenja i sigre čekaće ji i ta sloboda, da samostalno sebe oblikuju za dalji život.

T. K. M.

Dva dudu

U davno vrime živili su jedan čovik i jedna žena, bili su zdravo siroti nisu imali nikako imanje osim jednog trošnog salašić. Kad koji dukat zarade oma kupe štogod za ilo, al to brzo prođe što se kaže: „izmireno izideno“. Živili su oni u miru i slogi, imali su i jednu ćer, ona njim je bila svo blago na ovom svitu.

Cura je bila lipa i zdravo dobra, pa su razmišljali da je udadu u malo imućniju kuću, da ne bidne cilog života sirota ko oni. U to vrime to nije bilo tako ko danas, da cura sama bira momka za kojeg će se udat. To su rišavali njezini roditelji. Digod se nađu, jedan ima sina drugi ćer, pa riše da se sprijatelje. O svemu se dogovore i zakažu dankad će bit svatovi.

A mladu i mladoženju nisu nizašta pitali, moralo je bit kako stariji kažu. Bilo je cura koje su prvi put vidile momka tek kad su očli na vinčanje. Tako i ovi nađu curi momka iz imućne familije, imali su tri salaša i dosta zemlje. Imali su još i tri sina, al ovaj najstariji je bio niki na svoju ruku, pa je otac želio da ga što prije oženi.

A curini bi udali curu čerez imanja. I tako se prijatelji dogovorili o svemu i odredili dan vinčanja.

Tako i ovi nađu curi momka iz imućne familije, imali su tri salaša i dosta zemlje. Imali su još i tri sina, al ovaj najstariji je bio niki na svoju ruku, pa je otac želio da ga što prije oženi. A curini bi udali curu čerez imanja. I tako se prijatelji dogovorili o svemu i odredili dan vinčanja.

Kad su curi kazali za koga je udaju ona se stane protivit i kaže da se neće udat za njega, em što je fain stariji od nje, pa nuz to linj i ružan. Cura je kazala roditeljima: **-Ja neću uzet vruga čerez blaga.** A otac joj kaže: **-Zavolit ćeš ti njega i ako nije lip, lipota kratko traje a imanje se voli cilog života!**

Šta će cura, kad su je od malena učili da triba starije slušat. Svekar kaže: **-Čim prođu svatovi, imanje ću podilit sinovima, a ovom najstarijem ću ostavit najviše, zato što nije taki snalažljiv ko druga dvojica.**

Kod đuvegije su bili veliki svatovi, svi su se veselili, samo je snaša plakala. Sutradan svekar naglo iznenađa umre. Svi su se čudili, juče su pivali svi od radošti a danas plaču za njim. Kad je žalost prošla, sinovi su podilili imanje, imali su dva velika salaša i jedan mali stari ispid kojeg su bila dva velika duda.

Najstariji brak kaže: **-Ja ću uzet onaj salaš sa dva duda, jel su mene dudovi odranili.** Kad je bio deran tamo je tiro čuvat guske, ponese velik komad kruva pa se popne na dud pa ide. Braća kobajage kažu da bi i oni salaš s dudovima. Najstariji brat kaže: **-Ja imam pravo birat zato što sam najstariji. Ja ću uzet salaš s dudovima i jedna kola i dva vola, a vi sve drugo dilite kako znate menji drugo ne triba.** On je svaki dan išo s volovima kome što-god donet el odnet, a ženi kaže da čuva dudove. Većma bi volio da mi ruku ociku neg da polome grane od duda.

Jedno jutro kaže ženi: **-Ja idem i neću se vratit do doveče a ti čuvaj dudove i skuvaj večeru.** Žena mu odgovori: **-Dobro, s jednim oko ću gledat dudove a s drugim gledat zapršku.** Čovik se izdere na nju: **-S obadva oka gledaj dudove a zapršku ćeš osti nosom jel upržena.** Čovik ode, a žena nađe ljude pa poidu dudove, al tako da sve urade danas i odnesu. Našli se majstori pa kupe dudove, od dudovi dasaka se prave najbolja burad. Dudove su povadili sve ispilili i odneli, još su i misto di su bili dudovi pobusili travom. Kad se uveče čovik vraćo kući, volovi kad su došli do salaša oće da skrenu, a čovik kaže: **-Di ćete niste ćoravi ovo nije naš salaš od nema dudova pa potira volove dalje al nigdi salaša s dudovima.** Tako je išo i oko u drugo carstvo, kući se više nije vratio ko zna moždar još i sad traži dva duda.

Pripovitku napisala:
Ana Vojnić Kortmiš

Kako su radile tako su zaradile

Jedared davno živijo jedan čovik kojem je umrla žena, a ostala mu jedna curica. Čovik je bijo drvosića šumar, i bavio se lovom, pa su od tog živili al šta će sad. Ko će mu čuvat curicu, ko će naložit vatru, ko skuvat večeru? Misli se čovik, i na kraju nagustira da se ponovo oženi.

Uzo jednu udovicu koja je imala jednu curu, malo stariju od njegove, mislijo je ona ima dite, pa zna šta su dica, pa će e starat i za njegovu ćer. S početka je to tako i bilo, cure su se lipo slagale i zajedno sigrale. Čovikova ćer se zvala Ruža a ženina Đula.

Kad su cure stasavale Ruža je bila sve lipša i lišpa, i bila je draga i uvik vesela i nasmijana, svakom se na prvi pogled dopala. To je maćehi bilo krivo pa je počela mrzit Ružu. Đuli je uvik kupovala novo ruvo, a Ruža je nosila šta Đula izraste, a mogla je obući, jel je bila mlađa. Jedared kad je otac digod otputovo s poslom, kaže Ruži: **-Znaš šta, nije nam dosta novaca šta otac zaradi, pa idi i ti tražit službu da štogod zaradiš. A Đula će meni pomagat kod kuće.**

Ruža je krenila ni sama nije znala kud će i šta će. Tumarala je tako dugo, kad kod jedne velike šume ugleda

niku svitlost.

Ona krene u šumu odkaleg se vidila svitlost, kad je stigla blizo vidila je da je to jedna kućica. Vrata su bila otvorena, unutra nema nikog, ona naloži vatru koja je skoro utrnila, pospremi sobu i pomete, jel je u sobi bijo nered. Sidne da vidi ko će doć u kuću. Kad jedared počme se trest drveće i šuštit, ona se poplaši pa izaće iza kuće. Al odjedared doleti baba Jaga, uđe u kuću i vidi da je kuća spremljena i vatra naložena, pa pomisli ode ima kaka duša, pa kaže: **-Ajde dušo, pokaži se neću ti ništa.**

Ruža uđe a baba Jaga je pita jesil ti moju kuću pospremila i vatru naložila, a ona kaže da jeste. Baba Jaga joj kaže da joj očeslja kosu, što Ruža uradi, pa legnu spavat svaka u svoj krevet. Ujtru rano baba Jaga naredi divojki da narani životinje i skuva večeru. Ruža stane vabit živinu, pa se stanu skupljat vrane, suvojage, tvorovi, jazavci i lisice i druge zviri. Divojka ji sve narani i oni se razidu. Kad uveče dođe baba Jaga pa je pita: **-Jesil naranila moje životinje?**

A ona kaže da jeste. Živila je ona tu jedno vrime jedared joj kaže baba Jaga: **-Sad možeš ić kući uzmi iz čoše jedan kovčeg, pa ponesi kući to će ti bit plata za sve što si tako vridno radila.**

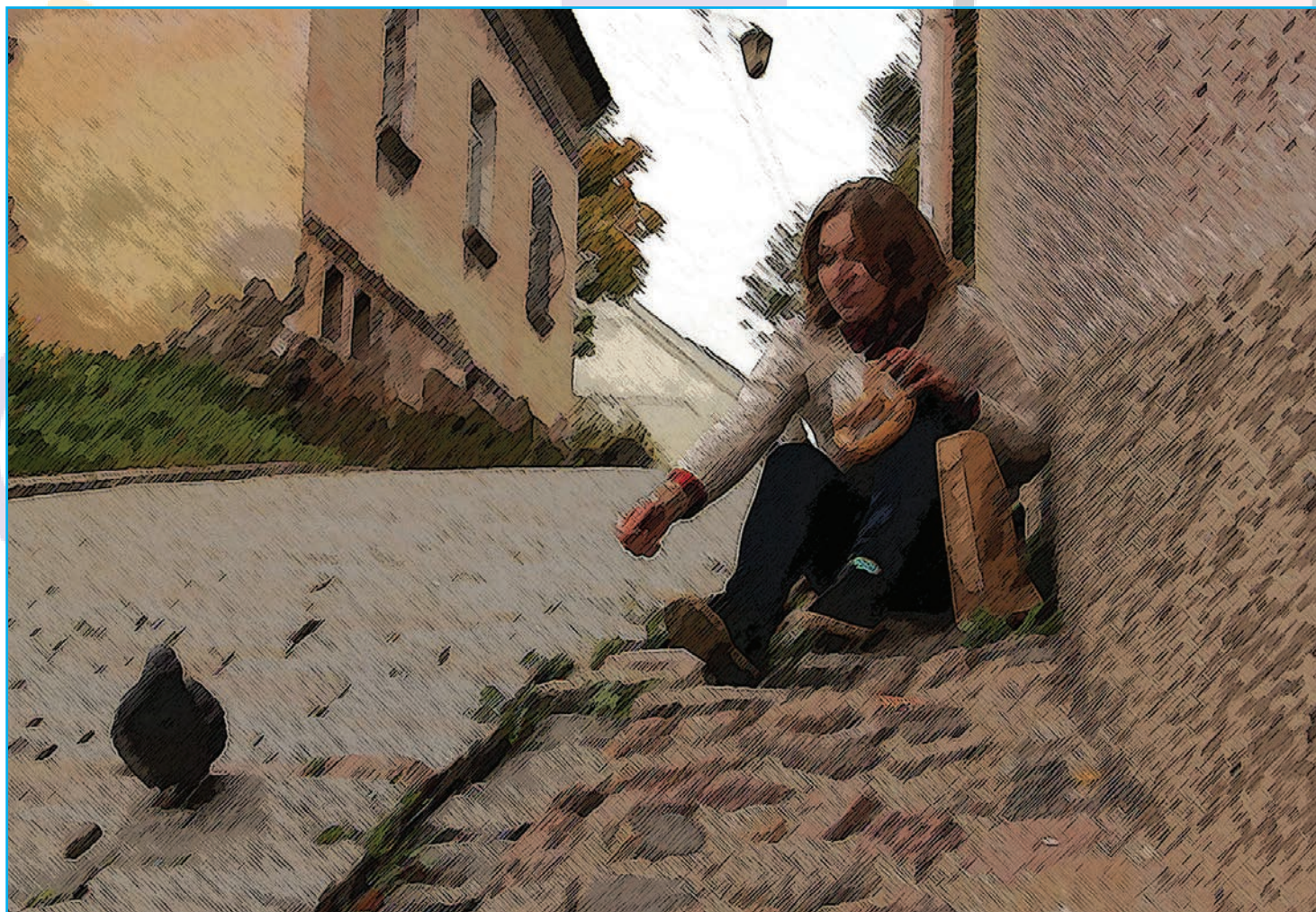
Ruža uzme najmanji i najlakši kovčeg i ode kući, kad ga je otvorila i kovčegu sve sami dukati. Maćeha i njezina ćer mal se nisu rasplakale od zlobe kad su vidile dukate. Onda maćeha spremi svoju ćer da ide u šumu da potraži kućicu i dobije dukate.

Đula je srićno stigla u šumu i našla kućicu pa se oma izvalila u krevet i zaspala. Kad je uveče došla baba Jaga i vidi da tu ima koga, pa kaže: **-Ajde dušo ustani, zašto nisi spremila sobu i naložila vatru?**

A ona kaže: **-Ne znam kad je to ni kod moje kuće ne radim. -Dobro, kaže baba Jaga: Ajde pa mi očesljaj kosu.** a Đula kaže: **-Neću ja česljat tvoju smrdljivu kosurinu.** Baba Jaga joj ne reče ništa na to. Ujutru joj kaže da naran žvinu. Kad je Đula vidila kaka je to živina, uzela je batinu pa je sve gladne razvijala, pa opet legne spavat. Kad baba Jaga doveče došla kući, pita je jel naranila životinje, a ona kaže: **Jesam, jesam sve sam ji batinom naranila.**

Ujtru joj kaže baba Jaga: **Možeš kući, u čoši ima kovčega, uzmi jedan koji očes i to će ti bit plata.** Đula uzme najveći i najteži kovčeg, i jedva ga živa dovukla do kuće. Kad su ga ona i njezina mama otvorile, a u kovčegu sve samo kamenje, zinile od čuda. A otac kad je vidi-jo šta se trevilo kaže: **Kako su radile tako su i zaradile.**

Ana Vojnić Kortmiš

Trovanje tla

Zagađenje ne bira, vazduh, voda pa tako i tlo mogu ugroženi ljudskim aktivnostima. Nesavisno i nestručno rukovanje raznim materijama dovodi do trovanja tla. Često je to na duži rok, jel zemlja upija supstance nezavisno na njev hemijski sadržaj.

To stvara velike probleme svom živom svitu, biljkama, životinjama pa i čoviku. Najčešći trovači tla su velika industrijska postrojenja, al isto tako i nelegalne „divlje“ deponije. Ova smetlišta na žalost nastaju i u samim urbanim naseljima, di su vidljiva velikom broju ljudi.

Osim ekološke štete, postoji i ona koja narušava kvalitet života samim prizorom. Najčešće supstance koje truju tlo su naftni ugljovodonici, razne vrste pesticida, kiseline i teški metali. Najbolji primer za to je kiselina koja se oslobađa iz baterija bačeni s ostalim smećom. Kad jedared uđe u tlo, kiselina ubija svaku biljku i duguročno na tom mistu ništa neće rast.

Organizovana i savisna reciklaža baterija rišava ovaj problem, iz stari baterija mogu se praviti nove. Triba samo imat svist o tom da baterija nije oglodana jabuka, i nema isti efekat na zemljište.

Kod veliki zagađenja zemljišta i zdravlje čovika koji s njim dolazi u kontakt mož bit ugroženo, bilo da je to kroz dodirivanje tla, bilo da je udisanje vazduha na tom prostoru. Poslidice mogu bit ozbiljno narušeno zdravlje disajni organa.

Poslidnju rič koliko je tlo zagađeno imaju naučnici, oni uzimanjem uzorka tla kroz razne analize mogu tačno kazat čega sve u zemlji ima i koliko je odriđeni prostor opasan po zdravlje ljudi. Veliko trovanje tla desilo se 1986. godine, kad je u Černobilju u Ukrajini eksplodiro nuklearni reaktor. Došlo je do ogromnog zagađenja vazduha, vode i tla na širem prostoru oko postrojenja. Na tom prostoru ni danas se ne mož živit, nivo radioaktivnosti je previsok za ljude. Samo ritke vrste adaptirale su se na nove uslove života.

Međutim, med njima se često dešavaje mutacije kojima je uzrok upravo radijacija. Svi možemo pomoć da trovanje tla bude manje, prije svega savisnim odlaganjem smeća. U šta baterije nikako ne spadaje! Nji možete ostavit u specijalne kutije po tržnim centrima, a virovatno imate jednu i u svojoj škuli.

Ivana Večerina

Na salašu dide mog

Na salašu dide mog
ima stvarno svašta,
sve što bi poželit tila
ta dičija mašta.

Ima tamo konja, krava, koza
i pileži tušta,
al najviše volim gledat
kad golubove pušta.

Tad sidnem na panj
pa se njima divim
i baš zbog tog vrlo često
prirodu ja krivim.

Kako nas je tako
opraviti smila
da kroz život ovaj
idemo brez krila.

Vesna Biljanski

U mladosti ne misli na starost

Tako bili jedared čovik i jedna žena, u mladosti su imali veliko imanje što njim je ostalo od roditelja. U mladosti nisu nikad ništa radili samo su se provodili, imanje malo po malo trošili rasprodavali pa njim je za starost ostala samo jedna mala kolibica i avlijica od tri koraka i jedan dud, di su sidili u ladu.

Jedared dida kupi od komšija dva pileta, kad su pilići narasli, kokice počele nosit jaja, sad niko izač s njima na kraj, pa se pivac sve niki pravi važan.

A baba veli: **-Kaki je život težak, al kako je onom ko ništa nema?**

Šta to ti meni prigovaraš? - kaže baba.

A dida će: **- Pa mogla i štogod privridit.**

Vidi kako si se napuvo što imaš kokoške, al pokazaću ja tebi da se ni ja još ne bojim života. – srdito će baba.

Pa dobro sotim se mož dobro zaradit, samo pazi mi smo naučili samo prodavat, a nikad nismo ništa kupovali - kaže dida.

Nemoj ti meni solit pamet valjda ja znam šta ću – friško mu baba odgovara. Dobro dobro, al s čime ćeš trgovat? - radoznalo će dida.

Pa trgovaću s jajima, od tebe ću kupovat jaja, pa ću ji skuvat i prodavat kuvana. – uobraženo će baba. Dopalo se to didi, pa sutradan uranijo pa očo pa pecu da vidi pošto se prodaju kuvana jaja.

Kad je vidijo da se prodaju za dvi krajcare, a on babi poto prodaje prisna. Dosadilo to didi pa jedared pita: **Šta ti zaradiš kad prisna kupuješ za dvi krajcare, a kuvana prodaješ za isto toliko?**

A baba se nika našla uvriđena pa kaže: **-A što mi svaki dan ostane čorba, di su kuvana jaja, to tebi nije ništa?**

Dobro dobro, pa ja samo pitam, a ti imaš pravo kad u mladosti nismo mislili na starost. – sleže dida na to ramenima.

Ana Vojnić Kortmiš

Čarobni štapić

Cigurno ste dosad poželili da imate jedan, kad vas kogod tira da učite a vi izvučete svoj magični štapić i navedenog dosadnjakovića pritvorite u žabu. Čarobni štap (ko i njegov manji rođak štapić) vjekovima unatrag rapaljuju maštu ljudi. No, ima i oni koji su uvireni da čarobni štap nije puka maštarija iz izmišljeni priča već stvarnost! Čarobni šta pominje se u davnoj prošlosti, ima ga čak i u Starom zavitu! Ne treba zaboravit da je Mojsije imo štap koji se prid faraonom pritvorio u zmiju!

Čarobnom štapu se kasnije pripisivalo i kojišta loše, al sve što je loše nije u alatu već u namiri onog koji ga koristi. Čarobni štapić asocira se sa čarobnjacima (na primer čarobnjak Merlin), vidili ste ga možda u filmovima o Hariju Poteru, ako ste to propuštili onda ste sigurno bar vidili kadgod Mikija Mause kako vitla čarobnim štapićom ko pravi mali čarobnjak. Ovim alatom služili su se i razni mađioničari kroz istoriju, al više u svrhu da zbune i navedu ljude da poviruju u njev trik neg što je od štapića bilo kake hasne...

Virovalo se kadgod da su vištice imale čarobni štapić, al da je to tako onda bi valjda prvo sebi sredile nos koji je na većini ilustracija običen ko kiso krastavac. Opet, možda vištice vole izgledat kako izgledaje, tako njim se niko ne šunja oko kuće i ne ište šećera u po noći. Di se još pominje čarobni štapić?

Pa recimo u čuvenoj bajki Pepeljuga, šumska vila koja joj pomaže redovno vitla s jednim i tako stvara sve što Pepeljugi zatriba. U popularnoj trilogiji Gospodar prstenova, čarobnjak Gandalf ima čaroban štap koji koristi ko oružje u raznim neprilikama. A vi ćete se možda sitit još kojeg primera.

Svit mašte i odrastanja uz knjigu ne bi bio toliko zanimljiv i čaroban da se jedno vreme ne viruje u štapić koji rišava stvar u trenutku, u tom je i lipota ditinjstva.

T. K. M.

Kako je nasto skejtbord?

Popularan je kod starije dace i mladi, kroz svoj relativno kratku prošlost bio je simbol bunta. Međutim, ne znaje svi koji vole ovaj vid rekreacije kako je sve počelo. Skejbording (Skateboarding) je počeo u Kaliforniji, četrdeseti i pedeseti godina prošlog vika. Ljudi koji su rado išli na surfovanje nisu uvijek imale sriće s vitrovima. Kadkad jednostavno nije bilo vitra za dobre talase, samim tim ni uslova za surfovanje. Počelo se smišljati što god čime bi se zanimali u danima kad je strujanje vazduha nad okeanom zdravo slabo. U početku, sportisti su na ulice izlazili na običnim letvama na koje su namontirali točkve sa stari koturaljki. Tribalo je niko vrijeme da se razmine iskustva i dođe do zaključka da su točkovi neadekvatni za ovaj novi vid sporta, a da je stojati na čvrstoj ploči također bolje i zbog ravnoteže i zbog osjećaja ko da su na kakom talasu u srid okeana. Kad je konačno napravljena smesa od poliuretana, ona se pokazala ko idealna za skejtbord. Bila je izdržljiva da žuljanje i udarce, a opet dovoljno meka za kvalitet vožnje koji gvozdeni i plastični točkovi nisu mogli stvoriti.

Početkom sedamdeseti godina prošlog vika, velika suša u Kaliforniji navela je omladinu da se oprobaju u raznim vratolomijama skejtbordom. Tako se ovaj sport podijelio na dvije kategorije. To je ulični skejbording i skejbording za akrobacije. Ovaj drugi je znatno zahtjevniji po pitanju spretnosti i osjećaja za ravnotežu. Dugod u to vrijeme, počeo je izlaziti i prvi (danas ne i jedini) časopis koji se bavi skjetbordovima, zove se „Skejtbord magazin“ i izlazi još i dan danas. Početkom osamdeseti godina skejbording je postao globalni fenomen, ušao je u popularnu muziku, način oblačenja, način življenja, a proslavio je i čuvenog klinca Barta iz Simpsonovih koji se u nebrojenim epizodama ove crtane serije vozi na skejtbordu. Skejtbord se ni dan danas ne razlikuje tušta od onih pravljenih sedamdeseti godina, još uvijek je to jednostavno obrađena drvena ploča s balansnim mostovima od metala i točkovima od različiti mješavina gume i plastike.

T. K. M.

Skrivena snaga mirisa

Ljudi se često u mlađim godinama bave nosom, nisu zadovoljni oblikom ni kako im stoji. A nikad ne obrate pažnju na to koliko je to sofisticiran organ, koliko mirisa je u stanju registrovat. Gotovo svaki od ti mirisa utiče i na naše raspoloženje, izaziva emocije pa čak i burne reakcije. Naučnici kažu da se priko nosa i zaljubimo, dvoje se namirišu i podsvesno se razvijaju obostrane simpatije.

Međutim, nike kompanije itekako su svisne šta je miris u stanju da uradi čoviku. Zato japanska kompanije Kodžima svakodnevno hodnike svoji proizvodni kompleksa prska mirisom citrusa, koji pridošle radnike prijatno razbudi, oštri im koncentraciju za rad i volju da se s poslom krene. U podne, vrime je za razne cvitne mirise a prid kraj radnog vrimenta, opuštajući miris šume.

Možda baš zbog navedenog efekta, citrus se probio u sam vrh mirisa u sredsvima za čišćenje kujne i kupatila. Mada ga u severnoj Evropi smatraju napadnim i odbojnim, pa više vole blaže mirise poljskog cvića i bilja na koje su navikli. Jer limun ne raste u skandinavskim zemljama. Znanje o mirisima i njevoj sposobnosti da nama do određene mire upravljaju postojalo je još u sridnjem viku. Za jassmin se znalo da deluje stimulativno,

dok lavanda umiruje i pomaže kod nervoze i napetosti. Međutim, to je ostalo na nivou narodni virovanja i pri drasuda jer nije bilo nauke u današnjem smislu, da to sve što su ljudi znali i potvrdi.

Baš zafaljujući nauci, sad znamo da recimo miris pepermint koji se udiše svaki par minuta bitno poboljšava koncentraciju kod poslova di je potribna preciznost i koncentracija. Piloti i zaduženi za kontrolu leta recimo imaju itekako koristi od ove činjenice. Jer kvalitetne pepermint bombone uopšte nisu skupe, a mogu bukvalno spasit živote na dugim relacijama!

Daljim napritkom na polju istraživanja mirisa, u Britaniji je otkriveno sridstvo za smirenje koje se izoluje iz ljudskog znoja. Nazvali su je nezvanično „miris mame“ jer je to jedan od prvi mirisa s kojim se u životu susrićemo. Miris, sličan mirisu čiste sveže kože, prodaje se u kasetama a sadrži i čitavu mrežu tanki civi za disperziju. Ljudi koji pate od uznemirenosti nepoznatog porikla kažu da im ovaj miris najviše pomaže da se smire, u odnosu na razne likove koje su ranije pili.

Kako miris ne ulazi u krvotok, nema bojazni ni od zavisnosti. Međutim, skeptici se pitaju nije li sve to samo samoobmana uma (ili takozvani placebo efekt)? Kako bilo, ljudi pronalaze svoj mir, obavljaju svoje poslove i vraćaju se svakodnevnim životima što je samo po sebi dobitna kombinacija. Na kraju, ako je virovati naučnicima koji su mirise počeli povezivati s ličnošću osobe, ako ste ljubitelj mirisa limuna vi ste društvena, vesela i komunikativna osoba. A ako pak preferirate blaže, senzualnije mirise ko što je jorgovan el kako šumsko voće, vi ste povučena, maštovita i često zatvorena osoba za svit, u vaš život imaju pristup samo izabrani i ritki ljudi.

T. K. M.

Besmrtne životinje

Svaka životinjska vrsta ima svoj životni opseg, neke vrste žive svega par dana, neke par godina, a neke priko sto godina. Ima međutim u svitu životinja i primera vrsta koje su našle način da privare smrt. Zapravo, našle su način da odlože svoje starenje u nedogled. To ne znači da jedinke ti vrsta ne umiru od bolesti el nasilne smrti. Koje vrste životinja spadaje u vičito mlade?

Takozvana „besmrtna meduza“ ima svojstvo da kad je povriđena oštećene ćelije vraća u „mlado stanje“, time se njen organizam potpuno regeneriše. Ovo je nika vrsta obrnutog procesa starenja. Druga vrsta koja ima ovo svojstvo je morski rak, kod odriđene podvrste ovi životinja utvrđeno je da odriđeni broj jedinki ima daleko više godina neg što je priroda pridvidila za nji. Tako je pronađen morski rak koji je bio star 140 godina, a prosek za mužijaka ove vrste je oko trideset godina.

Morske kornjače nisu naročito brze životinje, međutim isplatilo im se da sve što rade bude temeljno i polako. One su od ranije poznate naučnicima ko životinjska vrsta koje je sposobna živiti duže od jednog vika. Viruje se da u idealnim okolnostima jedinke ove vrste bukvalno mogu živit unedogled.

Još jedna vrsta morski crva (trakasti crv) Kod ove vrste razvila se sposobnost da u slučaju da bude prisičen,

umisto da jedan ili oba dila crva odumru, oni se formiraje u dvi nezavisne jednike! Takođe imaje sposobnost regeneracije ćelija slične životinjama raije opisanim. Ove neobične sposobnosti trakasti crva pručene su na Univerzitetu u Notingemu. I neke vrste kitova, takođe spadaje u ovu vrstu životinja. Grenlandski kit je jedna od ti vrsta.

Ovo je ujedno i najstarija vrsta sisara za koju nauka zna. Iako ova životinja po pravilu u prosiku živi oko 70 godina, pronađene su žive jedinke koje na svojim plećima nose ožiljke harpuna iz 19. vika! Što znači da su stare priko dvisto godina, što je višestruko više od pridviđene životne dobi.

Besmrtni vrsta ima i med mikroskopskim organizmima, al to je povod i tema za kaki drugi osvrt na ovaj fenomen u prirodi.

T. K. M.

Gvozdene figurice

Može se bez pritirivanja kazat da su olovni vojnici sigračke za dicitu svi uzrasta, al i sigračke za sva vremena! Kadgod ne tako zdravo davno, nije bilo ni struje a kamoli današnji uređaja. Dicitu je par olovni vojnika bila neprolazna zabava. Danas međutim, pošto dicitu više privlače kompjuteri olovne vojnike skupljaju kolekcionari koji često ne žale velike novce kako bi upotpunili svoje kolekcije ritki figurica.

Ove sigračke su u proseku visoke oko 5,5cm. U toj visini su se pravile još u vreme egipatske civilizacije, nikoliko otkriveni grobnica iz tog vremena imalo je u sebi ovake figurice, što svidelo o njevoj dugoj istoriji. Masovnija proizvodnja ovaki sigračaka počela je tek u 18. viku, u Nemačkoj. Popularnost tadašnjeg vladara Frederika Velikog doprinela je da figurice vojski budu zdravo popularne, jel su Nemci u to vreme dobijali razne regionalne ratove.

Kolekcionarstvom su se u to vreme neritko sa istim žarom bavili očevi i sinovi, pa je to postajala generacijska zanimacija koja se prinosi na više kolina. Praktični Englezi, dositili su se u 19. viku da je fain jeftinije praviti ove sigračke šuplje iznutra. Ovo je iz više razloga bila mudra odluka. Kako je korišteno manje sirovine,

figurice su mogle bit jeftinije a samim tim i lakše su se mogle kupit. Siromašnog svita u to vreme nije manjkalo.

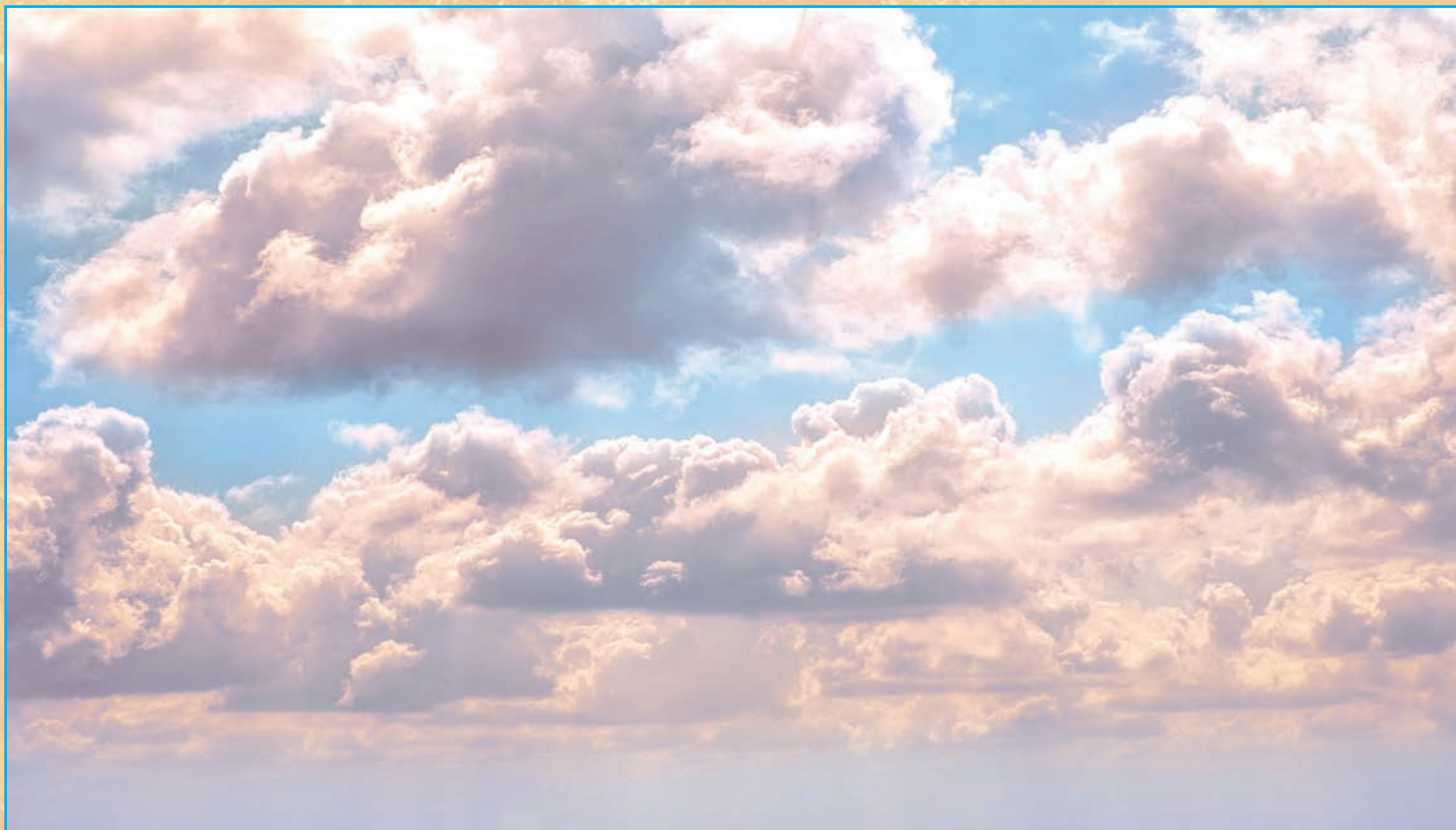
Ni posli dva svitska rata, popularnost olovni vojnika nije jenjavala kod dicitu i odrasli. Četrdeseti godina posli Drugog svitskog rata zdravo su popularne bile figurice američki vojnika. Naručivanje poštom postajalo je sve popularnije kako se život počeo vraćat u normalu, di se rodila još jedna ideja. Da se ovi vojnici više ne prave od gvožđa već od plastike. Kolekcije vojnika bile su višestruko lakše za nošenje. To je poštarima tušta značilo!

Kompanija koja je velik uspih doživila proizvođači ove sigračke zvala se **Luis i Marks** kompanija. Oni su na tržište izbacili serije vojnika iz razni perioda istorije. Velika konkurencija ovoj kompaniji bila je Timpo tojs kompanija, oni su prvi patentirali farbanje vojnika u samom procesu kalupljenja. Što im je pomoglo da uštede dosta vremena, jel su se figurice prvo kalupile pa onda farbale posebno.

Mnoge poznate ličnosti s ponosom su pokazivale svoje kolekcije figurica vojnika. Glumac **Daglas Ferbanks** je 1977 godine imo priko 90,000 unikatni liveni vojnika iz cilog svita. Ova nevirovatna kolekcija skupljana je priko 10 godina. Sad je sve prišlo na internet, od naručivanja do klubova zaludenika ovim vidom kolekcionarstva.

Kako nastaju oblaci?

Ritko se rodi dan da u njemu nema ni jednog oblaka, tad je obično lito i zdravo vruć dan. Sva ostala doba u godini ima je kaki dekor od oblaka, bilo da su oni bili ko snig el sivi. Niki nose kišu, niki snig a niki ritku pojavu padanje grada, to jest leda. A kako zapravo nastaju ti oblaci kad se svako malo minjaje, prilaze iz jednog oblika u drugi, iz jedne boje u drugu...

Sve počinje s vodama na tlu, bilo da su to bare, jezera, rike, mora, itd. Kako u toplim danima voda isparava nošena toplotom. Molekuli vode u sebe dobijaje toplotnu energiju Sunca, ovo mišanje molekula vode i toplotne energije stvara novo agregatno stanje vode – vodenu paru! Vazduh po svojoj strukturi mož tolerisat samo određenu količinu pare koja se penje u atmosferu, što postepeno vraća vodu u svoje originalno tečno stanje.

Ta voda povratnica vraća nam se u obliku kišni kapi ako je temperatura iznad nula stepeni, ako je ladno onda pada snig a kadkad i ledena kiša.

Zašto nastaju sivi oblaci?

Kako se oblak zgušnjava sve je tamniji, a gust oblak je ko sunder pun vode... Samo je pitanje trenutka kad će početi jaka kiša. Ono što oblak čini bilim je ritka struktura molekula vode, pa je i kiša manje virovaatna. Taki paperjasti oblaci mogu nad gradom stojat danima, brez padavina.

Što je oblak svitlije boje to je brezopasniji po naše glave. Izuzetak je kad imamo efekat „čebeta“ to jest da je nebo prikriveno svitlo sivim el bilim oblacima tako da se opšte ne vidi plavetnilo neba, zbog svoje velike pokrivenosti područje nad kojim se nalaze takođe je „ugroženije“ od moguće kiše.

T. K. M.

Kako je nasto globus?

Za nike pronalasci tribale su čitave generacije istraživača, svaki je štogod otkrio na tom putu al ne i došo do konačno rišenja. Globus je rič latinskog porekla, a znači lopta. Upotriba karte svite omotona o loptu zdravo je stara, postoje danas i globusi planete Mars, Miseca, itd.

Maketa naše planete pojavila se još u staroj eri, niki ondašnji Grk **Karates** s ostrva Malos smatra se danas „ocem globusa“. On je još u drugom viku stare ere uspio konstruisat model sa svim poznatim kontinentima. U to vrime, to je bilo samo polak svita. Jel se nije znalo za Severnu Ameriku, Južnu Ameriku, ko ni za Australiju. Poznati svit u staroj eri činile su: Evropa, Afrika i Azija.

Antički hroničar **Klaudije Ptolomej** je u svojoj enciklopediji „Geografija“ dao detaljno upustvo kako napraviti globus. I arapski svit je bio vičan ovakoj vrsti mapiranja naše planete, doduše znatno kasnije. U 13. viku izrađeno je više modela globusa, od koji su danas na žalost ostala samo dva u životu.

U sridnjem viku **Martin Behajm** napravio je globus iste godine kad je otkriven „Novi svit“, to jest Severna i Južna Amerika. To je bilo davne 1492 godine. Originalna namira Kolumba koji je vodio ekspediciju španski brodova, bio je da doplovi do Indije. Ali sticajem okolnosti u plovidbi su napravili nekoliko loši procina pa su nabasali na nika neucrtana ostrva...

Ljudima koje su tamo zatekli kasnije svima su dali isto ime „Indijanci“. Najveći model globusa ikad napravljen bio je u Parizu, 1889 godine. Njegov pričnik je bio čak 13 metara. Težina globusa je bila oko deset tona. Njegove razmire su bile 1:1.000.000. Danas se ne koriste te razmire, jel je detaljnijim proučavanjem naše planete utvrđeno da je pravilna razmira 1:38.000.000.

T. K. M.

Gusari - gospodari mora

Najstariji zapisi o gusarima sežu do antički vremena, Jadransko i Jonsko more bili su poprište gusarenja još u vreme kad kršćanske vire nije bilo. Gusari li su rimski brodovi, grčki brodovi al i nika ilirska plemena su bila na glasu ko vrsni gusari, to su bili Liburni koji su živili na prostoru severne Dalmacije.

Oni su čak uspili konstruisat i specijalne lađe kojima bi trgovačke brodove brzo stigli i stali im na put. Takođe su ko ljuti gusari bili opisivani Neretljani, koji su se dugo odupirali kršćanskoj viri. Otkrićem Amerike 1492 godine, evropske pomorske sile osnivaju razne kolonije na tom prostoru pa počinje i pljačka trgovački brodova.

Tako je vrimenom stvoren sinonim za gusarenje na Karibima. O tom su snimani mnogi filmovi do sada. Gusare iz daleka nije bilo teško pripoznat, njeva zastava je bila crna podloga a na njoj bila lobanja i dvi sablje ukrštene ispod nje. Kadkad su gusari znali izmetnit i zastavu kake pomorske sile, bilo da se kriju iza nje od obalski straža bilo da oće koga namamit da doplovi u njevu blizinu.

Gusari su uglavnom otimali robu i druge dragocinosti za svoju korist, al niki gusari su radili i za određene države. Vrimenom je ovo posto toliki problem da su trgovačke sile počele ulagat sve više novca u odrbranu svoju brodova, pa je često na brodovima bilo vojnika koliko i članova posade.

Okršaji na otvorenom moru nisu bili ritkost u XV, XVI, pa i XVII viku. Sivale bi kremenjače na obadvi strane, radili bi i manji topovi koji su lomili kormila, pravili rupe u trupovima brodova. Gusari su bili ljudi izvan zakona, al nije bila ritkost da novce ulože u kaku crkvu el kake humane ciljeve za svoj narod. Jel po pravilu, u to vrime kralo se od tuđina a ne od svojeg.

Vikovima prije gusara s Kariba skandinavskim zemljama harali su Vikinzi, oni su takođe živili od pustošenja tuđi brodova al im ni upadanje u lučke gradiće i sela na obalama nije bilo strano. Vrimenom su nestali, utopivši se u današnje nordijske narode. Jel nikad nisu postali narod za sebe, ono što nije uradio mač uradio je jezik naroda koje su redovno pljačkali.

Gusari nisu imali odriđen kodeks oblačenja, al ima malo istine u tom filmskom klišeju da gusar mora imat drvenu nogu, povez priko oka i papagaja na ramenu. Jedan od čuveni gusara zvao Crnobradi, to jest **Edvard Tač**. Živio je u 18. viku a rođen je u Engleskoj. Piratovo je u priobalnim vodama Kube i Jamajke.

Njegova crna brada izdijeljena u pletenice, njegov crni glomazni šešir, poslužili su ko inspiracija za lik gusara kojeg je igro **Džoni Dep** u filmu „Pirati s Kariba“.

T. K. M.

Mastilo - trag pismenosti

Jedan od najstariji izuma bez koji bi pisanje i pismenost bili nezamislivi, svakako je mastilo. Iako se danas koristi još u administrativne svrhe, kadgod je svakodnevni život bez njega bio teško zamisliv. Prije el kasnije, svakom je zatribalo za pisanje kakog pisma. Ovu tamnu tečnost prvi su počeli hasnirat stari Egipćani u trećem viku stare ere. Ovaj drivna civilizacija još u to vrime znala je za dvi boje mastila: crnu i crvenu. Postojio je jasan i strog kodeks kad se koja za šta smila koristit. Crvenom bojom pisani su kojekaki naslovi, konačni zbir računanja, dok je crna boja bila naminjena za ostatak teksta. Egipćani su crveno mastilo pravili mišanjem gline s hidroksidom gvožđa i čađi. Pisali su zašiljenim vrhovima tanke trske, koja je bila dovoljno čvrsta za taj poso, al opet dovoljno laka za otsić i naoštrit.

Takođe su pisali priko tablica od gara i arapske gume. Mastilo ko što su Egipćani kadgod pravili više niko u svitu ne koristi, sad se ono pravi od oksida gvožđa i olova. Na drugom kraju svita takođe se znalo za mastilo, Kinezi su sve do trećeg vika naše ere svoje mastilo pravili od mišavine sulfida gvožđa i soka biljke rujevine. Kinezi su takođe postali upamćeni po standardizovanju recepta za pravljenje mastila pouzdanog kvaliteta, koje je bilo poznato još i ko „kinesko mastilo“. Pravljeno je pritvaranjem bilog pirinča u pra i dodavanje crne boje, tako je pirinač dobijo potribnu gustinu i nije se razlivo po papiru. Ovo mastilo doživilo je veliku popularnost i van granica kineskog carstva.

T. K. M.

Pametni satovi

U vrimeu kad se sve i svašta „opametilo“, došlo je vrime i za satove. Pametni satovi su sve veći hit u svitu i sve češće srićemo ljude koji ji nose. Kake sve funkcije nude taki satovi i treba li vama jedan? Što se tiče funkcija sata, sve zavisi od proizvođača i vaši potriiba. Drugim ričima, svaki pametni sat ima svoj tip osobe. Kogod se aktivno bavi sportom pa mu je svakako korisno da ima statistiku koliko je metara pritrčo, koliko brzo se kreće, i slično. Naravno ovi satovi nude i funkciju telefonski poziva, al ne očekujte dugačka ćaskanja i sjajan prijem. Samo najnužniji odgovor na poziv i što kraći razgovor! Baterije ovi satova ne mogu se poridit s telefonima. Bar dok se i za to ne nađe kako rišenje.

Kaki još funkcija ima na ovim satovima? Tu su korisni podsidnici za buđenje, razne druge aktivnosti, notifikacije s pametnog telefona (SMS, Viber). Lipa je vist što ovi satovi nisu pritirano skupi, čak ni u ponudi kod nas. Mi vam svakako priporučujemo da razmislite o modelima: **Honor band 6** i **FitBit Ace**. Baterije ovi telefona traju 2-3 dana bez aktivnosti, a ako ji koristite onda se spremite na punjenje satova svaki dan. Što istini za volju baš i nije zdravo zabavna aktivnost, al za sve treba nač volje i vrimeu.

T. K. M.

Tice pričalice

Australijska „tigrice“

Ovo je vrsta papagaja koju ste vjerojatno već svi dosad vidili, međutim ne treba podciniti njegove mogućnosti time što je jeftin ljubimac. Tigrice su zdravo talentovane kad je pamćenje naučeni riči u pitanju, doduše one to malo nespreno izgovaraju u odnosu na veće papagaje al svojom simpatičnom i živahnom pojavom malo je vlasnika koji jim to neće oprostiti.

Indijski papagaj „Mali aleksandar“

Istini za volju ova vrsta živi i na afričkom kontinentu, al poznat je po Indiji. Ova vrsta papagaja sposobna je za učenje duži fraza, pa je s njim lakše steć utisak da stvarno divanite. Brbljivi su i kad jedared zadobijete njevo povirenje vrlo su pitomi ljubimci koji će vam rado siditi na ramenu.

Danas nije važno samo imat kućnog ljubimca kojim ste vi zadovoljni, još je lipše imat ljubimca kojeg možete ponosno pokazat drugima! Naravno, ako taj ljubimac još zna i divaniti onda je to ono pravo. Naravno, uzalud ćete tragati za kerom el mačkom koji divane, taki vrsta kerova el mačaka nema. Al zato ima kod tica nemali broj vrsta koje mogu naučiti na stotine riči! Najrasprostranjenije kod nas su razne vrste papagaja koji se mogu kupiti. Naravno, ovo nisu i jedine tice koje divane. Al indijsku ticu Minu ćete teško digod nać u ponudi. Pa, da vidimo je to vrste papagaja dobro divane...

Afrički sivi papagaj

Ovo je izuzetno inteligentan papagaj, ne samo da lako uči riči već ima i svoj osobeni način na koji rišava razne zadatke, omiljeno misto di provodi vrime mirovanja, jednom ričju ima svoju papagajsku ličnost. Dok ga učite da divani pomislite da svojim odgovorima zna šta divani, to već nije tačno. Afrički sivi papagaj ko i sve druge vrste samo nasumično koristi naućene riči, pa zna doć i do smišni situacija s odgovorima.

Kakadu

Ova vrsta papagaja ko i male tigrice dolazi nam iz Australije. Ima ji u dvi boje: biloj i crnoj. Kakadu baš nije naroćito voljan ućiti riči, naće odriđen broj koje mu se najćešće ponavlja al da pazi na ćasovima – baš i ne pazi. Kakadua jednostavno treba voliti taki kaki je, svojom krestom na glavi najaviće da se ljuti na što-god, el ste ga ćime zdravo poplašili. Ako imate kera u kući, vaš kakadu će najvirovatnije takode „prolajat“.

Brazilski Makao

Ovo je prilipa velika tica, dolazi u jarkim bojama (najćešće crveno-plava), dosta dobro pamte riči al njevo glasno kreštanje kad su ćime nezadovoljni neće baš bit muzika za uši. Za nji je dom sa stabilnim okruženjem iz kojeg se neće morat primišćati tamo vamo, pa će i njevo ponašanje bit podnošljivo, ćak prijatno. Triba kazati kraju da sve pomenute vrste papagaja opšte nisu jeftine, s izuzetkom malog tigrice koji se lako uklapa u gotovo svaćiji džeparac.

Ko je izmislio puzzle?

Još je u staroj eri bilo popularno kamenčićima slične boje oslikavat razna božanstva, vladare i divlje životinje, sve što je u to vrime zaokupljalo umove ljudi. Ta dekorativna vrsta mozaika slična je onom što mi danas nazivamo slagalice el „puzle“. Naravno, puzle zajedno sačinjavaje jedan crtež el sliku koju treba rekonstruisati. Nema slobode u slaganju ko s kamenčićima u boji. Očigledno se puzle razlikuju od slobodne tehnike slaganja, kako su one nastale? Ako je suditi po pisanim izvorima, britanski graver Džon Spilzberi 1760 godine prvi je došo na ideju da napravi puzle. On je isiku kartu Evrope po državama, pomišo je sve to i koristio na časovima Geografije. Dica su imala zadatak da okreću i namišćaju zemlju po zemlju dok ne rekonstruišu kartu Evrope kaka je bila prije nego što je Spilzberi isiko.

Ovo je posto toliko popularan rekvizit u engleskim škumala, da je oko 1820. godine bio čak i obavezan! Sigranje sa slagalicama nas okupira i navodi na kreativno al i logičko razmišljanje. Pa su nike jednostavnije puzle priporučene pogotovo maloj dici koje razvijaje svoje motoričke sposobnosti. Pa čak i da nemate 5 godina, ne mož vam niko zabranit da se sigrate puzli. Od tog ne mož bit nikake štete. Možda vas zanima koja je najveća puzle slagalica ikad napravljena? Nemačka kompanija Ravensburger zasad drži rekord, njeva puzla ima čak 40.320 pločica!

T. K. M.

Tačke i zapete med brojevima

U zemljama di se divani engleski pravilo je da se med velike brojeve meće tačna, dok se u većini evropski zemalja koristi zarez. Što je još uvijek samo neugledna verzija zbrke kaka je kadgod postojala. Tako je arapski matematičar **Muhamed el Horezmi** bio tvorac teorije o cilim brojevima i decimalnog broja manjeg od jedan. Decimale svoji brojova dilio je crvenim zarezom, koji su takođe bili uokvireni crvenim mastilo.

Viruje se da ovo nije patent arapskog matematičara, već je praksa priuzeta s Dalekog istoka. Kineski pisari i učenjaci znali su za decimale još 1500 godina prije Muhamedovog rođenja 783. godine. Ipak sva ova saznanja i prakse u matematiki i radu s brojevima nisu imala značajnijeg uticaja na prakse koje su bile ustaljene u Evropi.

Oni su do ovi načina podile brojova došli samostalno, kroz svoje propuste i manjkavosti. Prvi med njima bio je matematičar **Simon Stevin**, rođen u Holandiji. Svidočanstvo o tom da je bio pionir med evropskim matematičarima koji su počeli hasnirat tačke i zareze u matematiki ostala je u njegovoj knjigi „Desetina“, štampanoj sad već davne 1585 godine.

Primera radi, broj 15,3758 Stevin je u to vrime piso na slideći način:

15(10) 3 (1) 7 (2) 5 (3) 8 (4)

Složićete se nimalo razumljivo rastavljen broj obzirom koje prakse za to koristimo danas. Prvi čovik koje pridložio postojanje ustaljene prakse za izražavanje brojova koji nisu cili bio je švajcarski matematičar i časovničar astronom **Jobst Birgi**.

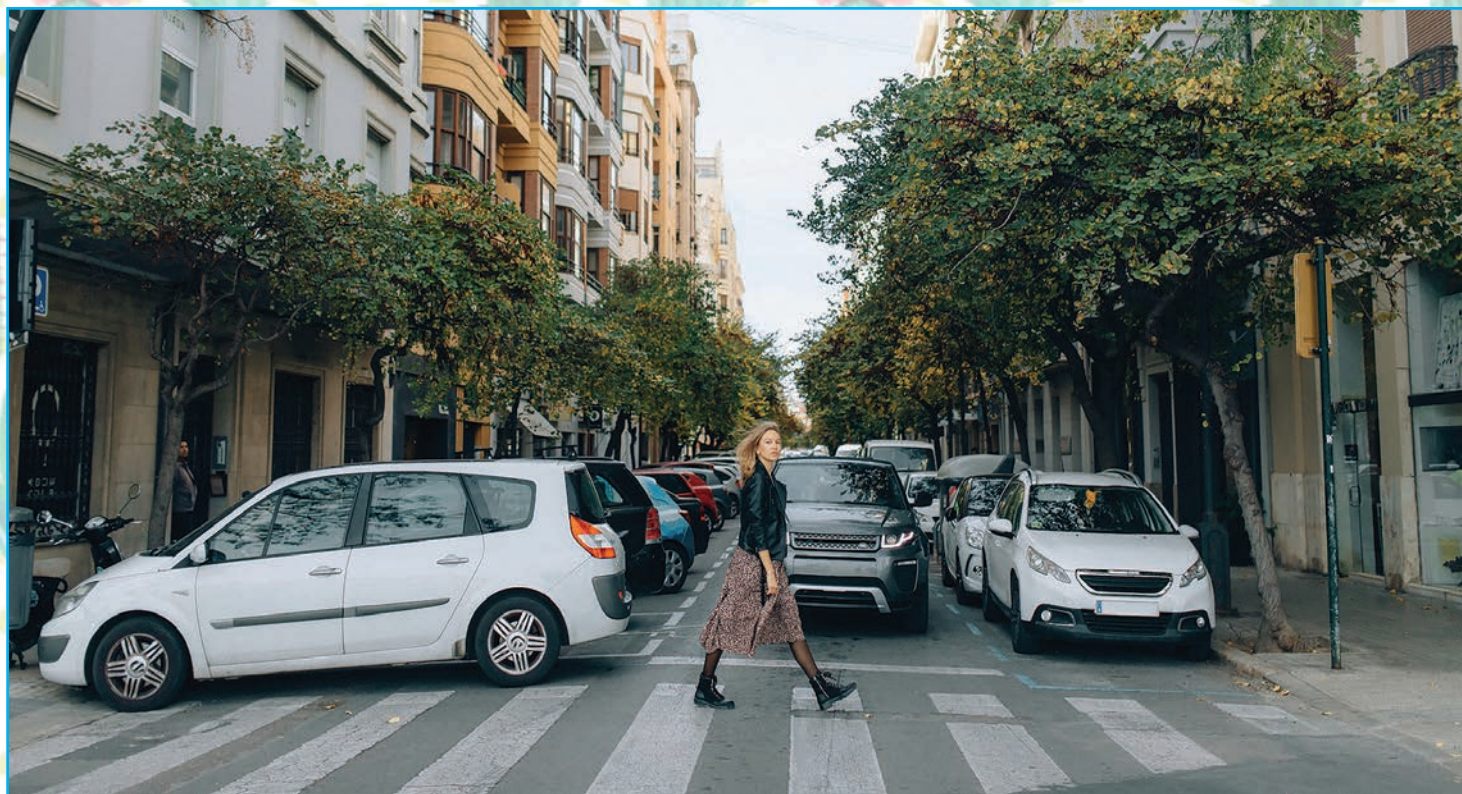
Ujedno on je bio i jedan od pronalazača logoritama. Slično njemu crtom je dilio brojeve **Kristof Rudolf**, mnogi drugi matematičari priuzeli su ovu praksu ko dovoljno jednostavnu. Ipak, nije se zapatila i relativno je brz isčezla iz šire upotrebe.

Glavni „krivac“ za to je otac savrimene astronomije **Johan Kepler** i škotski matematičar **Džon Neper**. Nji dvojica bili su ključni zagovornici zapete. Poslidnju rič ovom pridlogu dao je engleski matematičar **Isak Njutn**, on se svrstao na stranu pomenute dvojice i tako je zapeta ušla i ostala u evropskoj matematiki.

T. K. M.

Učešće u saobraćaju

Svakog dana suočavamo se raznim situacijama u saobraćaju, u manjim mistima manje je i potencijalno opasna situacija, al u gradu to nije baš lako izbeć. Put do škole gotovo nizačog nije od kapije do kapije, triba ić priko razni prilaza. Čekat zeleno na semaforima, pogledat livo i desno prije nego što krenemo prilaziti put. To su nike od osnovni viština koje se moraje imat, jel brez nji nevolja pa i nesrića samo vreba da se desi.

Prema podacima UN svake godine u svitu nezgoda zbog nepažnje godišnje bude i priko 15 miliona. Nike se na žalost završe fatalno. Kako bi bili odgovorni učesnici u saobraćaju (za šta je dovoljno bit na ulici), važna je edukacija od najranijeg uzrasta. Čim dite krene samo ić i divanit, ono se mora početi upoznavat s pravilima ponašanja i potencijalnim opasnostima u saobraćaju. Pri vrhu prioriteta je pripoznavanje znakova i signalizacije, što je već velik korak naprid ka smanjenju mogućnosti neželjeni situacija.

Strpljivost roditelja u ovakim situacijama takođe je zdravo važna, mala dica još nemaje razvijen osičaj za sigurnost i opasnost u saobraćaju, drugim rićima nije ima jasno šta se tačno događa i šta im se sve mož desiti. Sigurnost u saobraćaju tako velikim dilom leži u savisti i budnosti vozača, koji će na vrime primetiti i loše odabran trenutak da se pritrči put. Roditelji su svojim primerom na javnom mistu najbolji uzor kako se triba ponašati.

Na samom kraju, par saveta škulskoj dici: Sigranje loptom i čimegod drugim nikako ne smit bit blizu auto puta, jel lopta lako mož završiti baš tamo a trćanje za loptom na auto put je magnet za nesriću. Ako idete trotoarom duž auto puta, ne izlazite na auto put iz dosade el radoznalosti. Sigurna zona kretanja za vas je trotoar. Ako idete u grupi a postoji samo auto put, idite u koloni po jedan nuz put, tako ćete lakoše bit vidljivi vozaćima pa će i oni povest računa.

T. K. M.

WWF - šta je i čime se bavi?

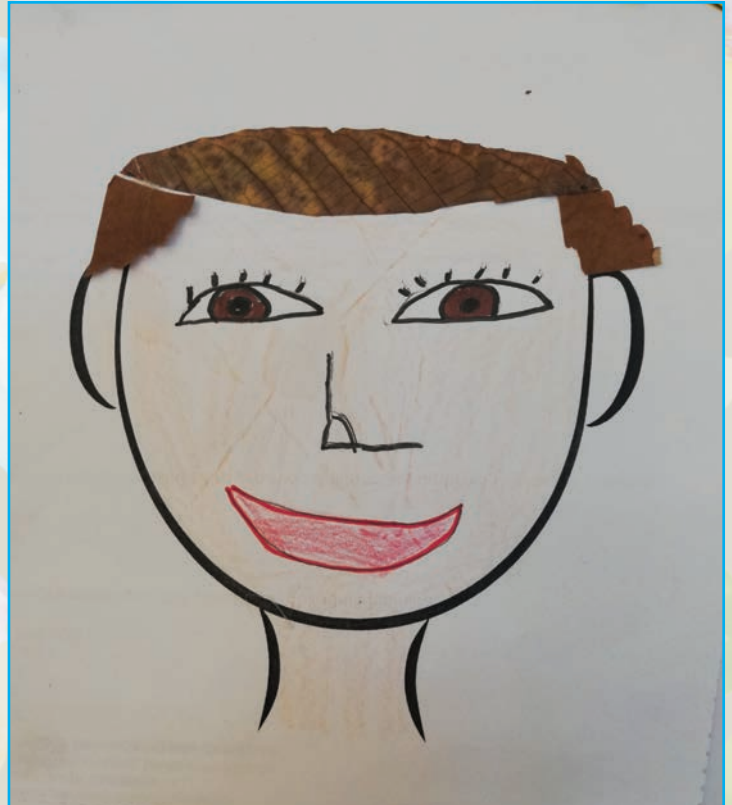

Svitska fondacija za prirodu (eng. World Wildlife Foundation) osnovana je davne 1961. godine od strane grupe entuzijasta koji iz ljubavi i brige za divlje životinje odlučili prići u praktični rad i zalaganje za njev opstanak. Sidište ove organizacije je u Švajcarskoj, a mali broj entuzijasta s početka organizacije danas potpomaže aktivno više miliona ljudi širom sveta. Vizija ove organizacije nije tražanje krivice čovika za svaku pojavu u prirodi, već tražanje zdravog balansa na relaciji čovika i prirode na koju ekonomske aktivnosti nesporno često imaju negativan uticaj. Svitska fondacija za prirodu do sad ima iza sebe preko 13,000 uspišnih projekata širom sveta. Nemali broj životinjskih vrsta koje su ugrožene opstaju još uvijek upravo njevim preventivnim radom i traganjem za načinima kako da čovik održivo koegzistira s prirodom i drugim živim bićima koja od nje direktno zavise.

Organizacija ima svoje kancelarije u preko 90 zemalja, njev zaštitnik znak je simbol kineskog pande. Koji je i sam ugržena vrsta. Svitska fondacija za prirodu ulaže velike napore i sridstva kako bi spričila uništavanje staništa ugrožene životinje, jel se to pokazalo ko najbolja praksa u očuvanju. Nije rišenje pohvatat priostali par primeraka životinje i metit ji u kaki specijalni ZOO vrt, one tamo uglavnom ubrzu sve uginu. Suština je ponudit im mogućnost da opstanu i žive onako kako ji je priroda stvorila, tad se i one angažuju na svojem opstanku. Najbolji prikaz koliko naša planeta postaje nepristupačno mesto za život su šaroliki koralni svitski okeana, pridviđa se da će do sridine ovog vika od nji ostat tek nekoliko najotporniji vrsta na promine koje uzrokuju ekonomske aktivnosti čovika. A prije samo par decenija prirodnjačke enciklopedije bile su ispunjene stotinama vrsta koralja koji se med sobom nadmeću u lipoti teškoj za opisat.

Diona Šefer 5/b, OŠ "Matija Gubec", Tavankut

Josip Mamužić 5/b, OŠ "Matija Gubec", Tavankut

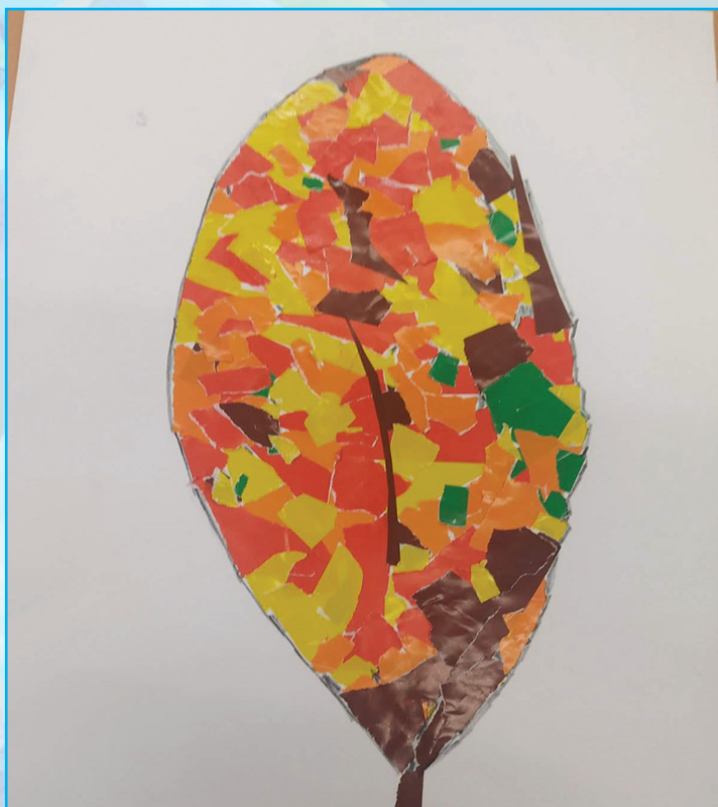
Hana Lebović 5/b, OŠ "Matija Gubec", Tavankut

Nikolina Đukić 5/b, OŠ "Matija Gubec", Tavankut

Vaši radovi

Josip Vojnić Tunić 4/a, OŠ "Pionir", Stari Žednik

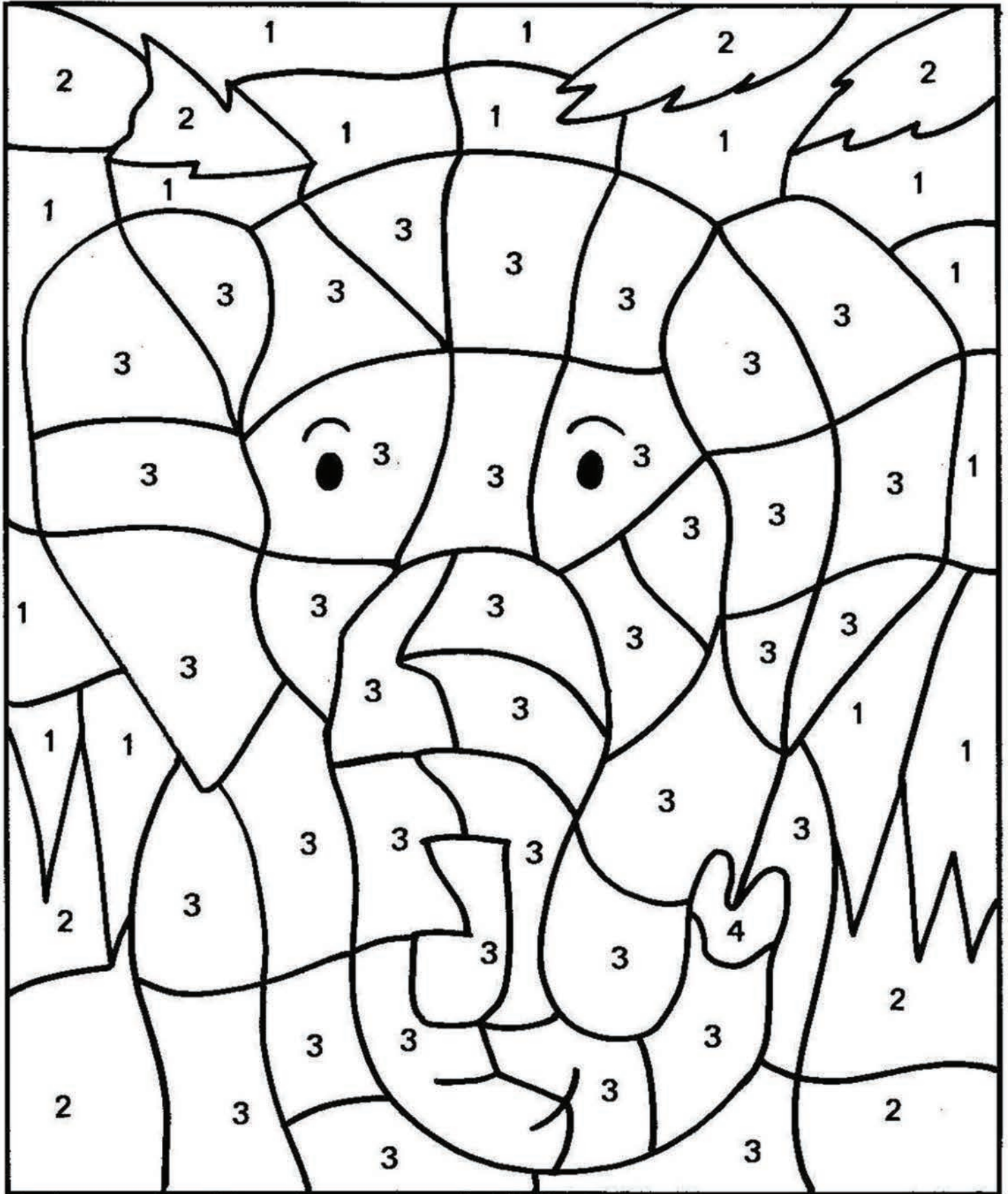
Marijana Sekulić 2/a i Miloš Brčić 3/a

Milica Brčić 6/a, OŠ "Pionir", Stari Žednik

Teodora Vojnić Tunić 3/a i Mihael Vukov 3/a

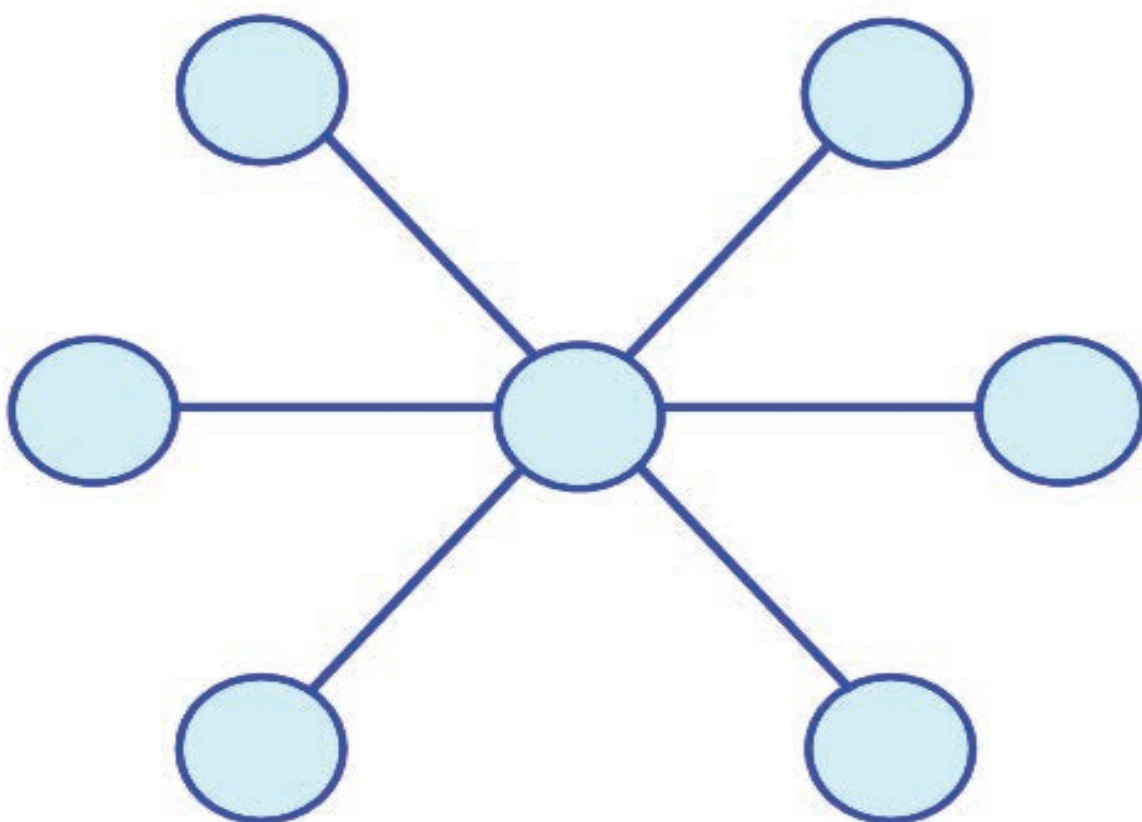

Oboji slona po bojama i dobićeš gotovu sliku.

1-plava 2-zelena 3-siva 4-roze

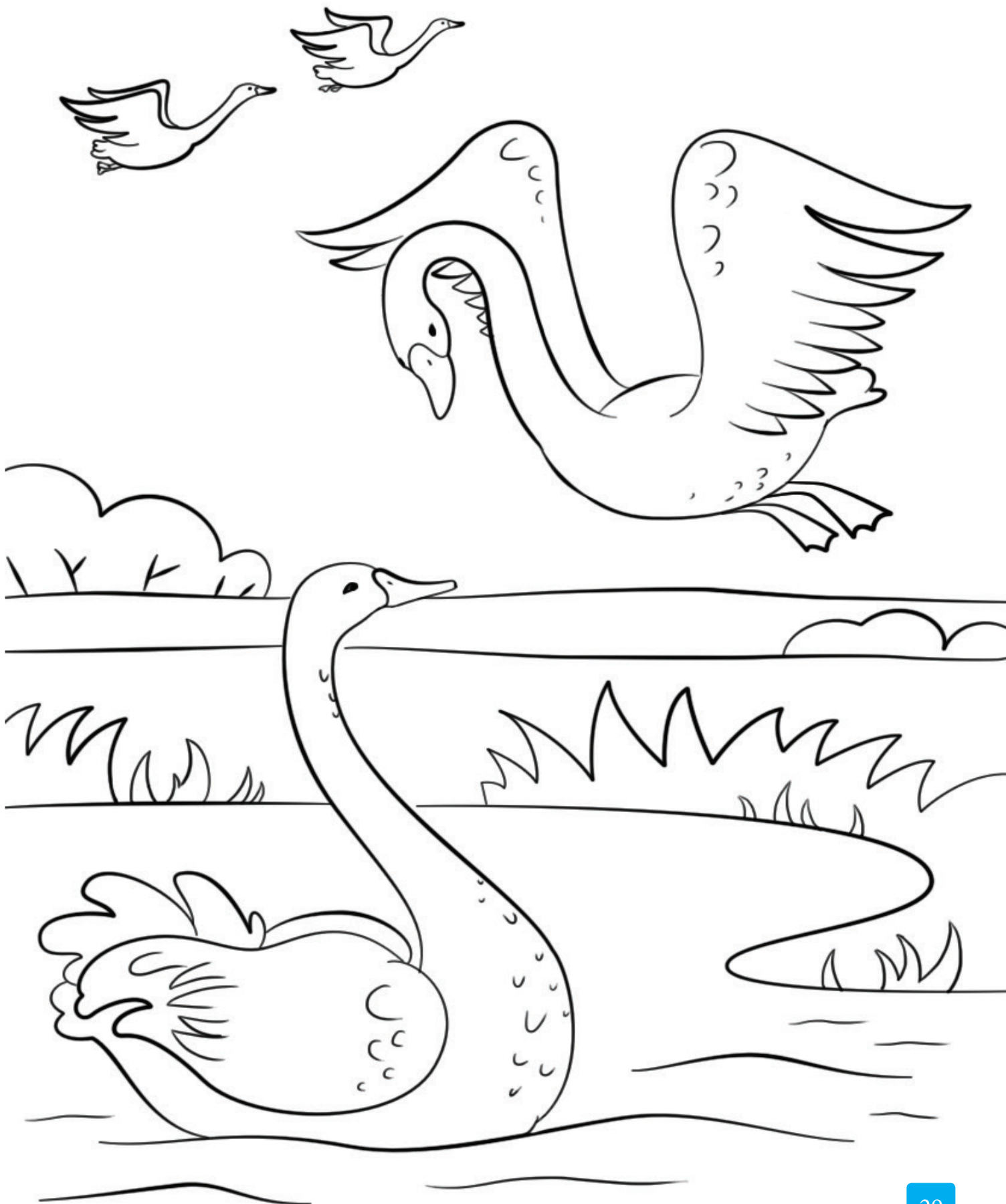
Sigre s brojevima su furtom zanimljive

Poređaj brojove

1, 2, 3, 4, 5, 6 i 7

**Sa sedmicom u centru,
poređaje ostale brojove
tako da njihov slid daje
broj koji je u sridi.**

Odlična mačka

Kupac: Prodali ste mi ovu mačku i kazali da je odlična za mišove, kod mene je već po godine nije ulovila ni jednog!

Prodavac: Par za upravo to nije odlično za mišove?

Inovativni likovi

Pacijent: Doktore, likovi koje ste mi pripisali čudnu utiču na mene.

Doktor: Sadite sa zavese i ne češite uši stopalom, pa da razgovaramo.

Farbanje

Kako se najlakše skida boja s klupe?

Sidanjem na nju, dok je boja friška!

Pametan ker

Pere: Joso, vidi kaki mi je ker pametan, saću ga kobajagi upucat, beng beng!

Joso: Pa ne radi ništa samo sidi i gleda nas.

Pere: Pa to je zato što je pametan, zna da nije stvarno mrtav.

Dobra ponuda

Gost: Konobar, šta je za meni ručak danas?

Konobar: Izvolite pogledajte meni, tamo je sve što imamo u ponudi.

Gost: Da to sam primetio, donesite mi jedan meni koji je čist.

